

דף למנחה

ספר מלכים ב פרקים י"ז-כ"א

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

- פרק י"ז - חורבן ממלכת ישראל בידי אשור**
- פרק י"ח - חזקיהו מורד באשור, מצור אשורי על העיר ונאום של רבשקה בעד אשור**
- פרק י"ט - חזקיהו מתפלל לה' וה' מסיר את המצור האשורי מירושלים**
- פרק כ' - מחלת חזקיהו ומשלחת מבבל**
- פרק כ"א - מנשה בן חזקיהו עושה הרע בעיני ה' ובימיו מגיעה נבואת חורבן ליהודה**

לימוד מעמיק

המלך חזקיהו מצליח לראשונה בהיסטוריית המלוכה להסיר את עבודת הבמות ולרכז את עבודת ה' במקום אחד, בירושלים. זהו מימוש הציווי האלוהי עוד מימי משה רבנו, שלמעשה מעולם לא מומש. אלא שהדבר אינו פשוט כל כך. בשיעור זה נבין את פשר הציווי האלוהי, נראה מה נעשה מאז אותו ציווי על מנת ליישמו, ונבין מדוע למעשה מהלך זה מעולם לא צלח.

אתגר הבמות

בספר דברים, מכוון משה את ישראל לכך שלאחר כיבוש הארץ ידרשו למקד את עבודת ה' במקום אחד, ולא לעבוד אותו או לעלות לו עולות בכל מקום שנראה להם לנכון: "אֲבִד תִּאבְדּוּן אֶת כָּל הַמִּקְדָּוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אִתְּם יְרִשׁוּ אֶתְּם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הַהָרִים הָרְמִים וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רִעֵנָן. וְנִתְצַתְּם אֶת מִזְבְּחֹתֵיכֶם וְשִׁבְרֹתֶם אֶת מִצְבְּתֵיכֶם וְאִשְׁרֵיהֶם תִּשְׂרֹפוּן בְּאֵשׁ וּפְסָלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאִבְדֹתֶם אֶת שְׁמֵי מִן הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא. לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם. כִּי אִם אֵל הַמִּקְדָּשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֵטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבֵאתָ שָׁמָּה. וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וּזְבִיחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי־דִבְחֵיכֶם וְאֵת תְּרוֹמַת יִדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקָרְכֶם וְצֹאנְכֶם. (דברים י"ב, ב-ו).

בהמשך אומר משה: "לֹא תַעֲשׂוּן כָּל־אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינָיו" (ח). לפי דברים אלו, אפילו בזמן שישראל היו בערבות מואב היו עושים 'איש כל הישר בעיניו'. ביטוי זה צריך הסבר. אין הכוונה כאן בפשט הביטוי, כמו שאנו רגילים להשתמש בו היום - שבני ישראל היו עושים ככל העולה על רוחם ללא דין. במקרה הזה יש לביטוי הסבר אחר: בני ישראל כן מנסים לעשות את הטוב, אבל כל אחד מפרש לעצמו מה הטוב והישר, ופועל לפי זה. (ראו [בפוסט מאת הרב ד"ר יואל בן נון](#))

למציאות כזו יש שני סוגים של בעיות. הבעיה הראשונה היא שכאשר אנשים עושים מה שנראה להם נכון, הם נוטים פעמים רבות לטעות או לפעול באופן שאינו רצוי, בשם האידיאל העליון שהציבו לעצמם. הבעיה השנייה היא שגם אם כולם עושים דברים שהם באמת טובים וישרים, הם עדיין פועלים באופן שונה זה מזה ואין אחידות בין כולם, וזוהי תופעה בעייתית עבור עם אחד.

אם נחזור לדברי משה עצמו, לא נראה שבדבריו הוא מנסה לפתור את הבעיה הראשונה, של עשיית דברים שאינם רצויים מתוך מחשבה שהם טובים. הרי הוא עומד שם עם כל העם ומכליל את עצמו באמירה 'אנחנו עושים פה היום איש כל הישר בעיניו'. משה עצמו נמצא בתוך האווירה הציבורית הזאת, ומאפשר אותה כל עוד לא נכנסו ישראל לארץ וישבו בה לבטח.

שאלה לדין

למה לדעתכם ישנה חשיבות בהמתנה להתיישבות בטוחה של כל העם בנחלתם לפני שמרכזים את עבודת ה' למקום אחד? האם זה מתוך אידיאל, או רק מתוך הקושי שביצירת תהליך כזה בזמן שהעם עסוק במלחמות ובהקמת תשתית להתיישבות?

נראה אם כן שמשה מתייחס למציאות בה ישנם מנהגים ודגשים שונים לעבודת ה', שמשפיעים על המקום והדרך בה אנשים עובדים אותו ומקריבים לפניו. גם אם כל המעשים היו טובים וישרים, מורה משה לעם שיזכרו שבתוך הארץ יהיה עליהם לכוון למעשה נכון אחד, שייבחר על ידי ה' וימקד ויאחד את עבודת כל העם סביבו. בדבריו של משה יש יותר ממצווה ספציפית על מקום המקדש או איסור עבודה במות, אלא יש בהם הכוונה ציבורית לריכוז וגיבוש מנהגי דת ומדינה אחידים שיחייבו את כל העם, ויחברו אותו יחד סביב עבודת ה'. (ראו [סרטון מאת הרב יעקב מדן והרב אמנון בזק](#)).

ראיה לחיבור הזה בין עניין המקום אשר יבחר ה' לבין שלטון אחיד, עולה בפרשת שופטים, בה מתואר שבכל שאלה של חוק או ריב שאינם ידועים, יש לעלות למקום אשר יבחר ה' ולקבל תשובות מרוכזות מן הכהנים, הלוויים והשופט שיהיה באותם ימים: "כִּי יִפְּלֹא מִמֶּךָ דְבַר לְמִשְׁפַּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִּין וּבֵין נֶגַע לְנֶגַע דְּבַר רִיבֹת בְּשִׁעְרֶיךָ וְקָמַתְּ וְעָלִיתְּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בוֹ. וּבֹאֲתָ אֶל הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֵל הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְדָרַשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לְךָ אֶת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט. וְעָשִׂיתָ עַל פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ מִן הַמָּקוֹם הַהוּא אֲשֶׁר יִבְחַר ה' וְשִׁמְרַתְּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יִוָּדֶךָ. עַל פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יִוָּדֶךָ וְעַל הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תִסּוּר מִן הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל" (דברים י"ז, ח-יא).

משה מתנה את החלת התהליך הריכוזי של עבודת ה' בשני תנאים: ראשית, חציית הירדן, שמסמלת את הכניסה לנחלת ה' וההתחייבות במצוותיו באופן מלא; ושנית, התנחלות ומנוחה. כלומר, לא מספיק שייכנסו ישראל לארץ וירשו אותה: וְעִבְרַתְּם אֶת הַיַּרְדֵּן וּשְׁבַתְּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהִנִּיחַ לְכֶם מְקוֹל אֲיִבֵיכֶם מִסְּבִיב וּשְׁבַתְּם בְּטַח (דברים י"ב, י). רק לאחר שיאחזו בה וישבו עליה בבטחה, רק כשתהליך יישוב הארץ, הטיפול בצורכי הלאום והשתתת הביטחון האזורי יסתיים והעם ישב בשקט ובבטחה על נחלתו, רק אז ניתן יהיה להחיל את השינוי הדתי ולהתחיל בעבודת ה' ריכוזית במקום אשר יבחר. (ראו [פוסט מאת הרב חנן פורת](#)).

שאלה לדין אקטואלי

מה דעתכם? האם גם היום חלה המצווה לאחד את המנהגים והדרכים לעבודת ה' לכדי הלכה אחידה? אם כן, האם מדינת ישראל כבר במצב של מנוחה ונחלה? נסו לדמיין כיצד תהליך כזה יכול לקרות, ומהם האתגרים שעומדים בפניו.

ניסיונות ליצירת אחדות

למעשה, ביצוע התהליך הזה אינו דבר פשוט. קשה מאוד להביא את העם לקבל עליו את הרעיון הזה, שמכוון את כל השבטים למנהיג אחד על פי השבט שיבחר בו ה', ולוותר על דרכי הפולחן האישיות והמסורתיות שלהם, במקומות שנראים להם ישרים ונכונים יותר לקרבת ה'. הניסיון הראשון שנעשה להחיל את המצווה הזו על העם מתרחש בסוף ספר יהושע: לאחר שהעם אכן כבש את רוב הארץ והתנחל, מסופר על ניסיון של בני גד וראובן, שבדיוק חזרו לנחלתם אחרי קרבות הכיבוש בעבר הירדן המערבי, להקים מזבח בעבר הירדן המזרחי. פינחס מיד עולה עליהם יחד עם כל ישראל כדי לוודא שהם אינם מעלים על דעתם לפתוח מקום פולחן חדש שיתחרה עם המשכן שהונח בשילה: "וַיָּבֹאוּ אֵל גִּלְיָלוֹת הַיַּרְדֵּן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיִּבְנוּ בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה שֵׁם מִזְבֵּחַ עַל הַיַּרְדֵּן מִזְבֵּחַ גְּדוֹל לְמִרְאָה. וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֹמֶד הַגָּזָה בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֵל מוֹל אֶרֶץ כְּנָעַן אֵל גִּלְיָלוֹת הַיַּרְדֵּן אֵל עֶבֶר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְהְלוּ כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹה לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לַצִּבָּא (יהושע כ"ב, י-יב)... כֹּה אָמְרוּ כָּל עֵדֶת ה' מִהַ הַמַּעַל

הַזֶּה אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בְּאֵלֵהי יִשְׂרָאֵל לְשׁוּב הַיּוֹם מֵאַחֲרֵי ה' בְּבִנְתְּכֶם לְכֶם מִזְבֵּחַ לְמִדְדְּכֶם הַיּוֹם בֵּה' (טז)... וְאֵךְ אִם טְמְאָה אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם עָבְדוּ לְכֶם אֶל אֶרֶץ אֲחֻזַּת ה' אֲשֶׁר שָׁכַן שָׁם מִשְׁפַּח ה' וְהֶאֱחִיזוּ בְּתוֹכְכֶם וּבֵה' אֶל תְּמִדְדוֹ וְאֶתְנֶנּוּ אֶל תְּמִדְדוֹ בְּבִנְתְּכֶם לְכֶם מִזְבֵּחַ מִבְּלִעְדֵי מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֵינוּ" (יט).

בסופו של דבר, בסיפור זה יוצאים בני גד וראובן בשלום מפני שבניית המזבח נועדה לזיכרון ולא לשימוש בתפילה ועבודה דתית, ובאמת לאחר מכן העם משמר עיקרון מסוים של אחדות דתית עד מות יהושע. (ראו [פוסט מאת הרב ד"ר שוקי רייס](#) ו**פוסט מאת הרב ד"ר ספי מרקוס**).

אלא שמהר מאוד מגיעה תקופת השופטים, בה כל שבט מתחיל להיות עסוק בעצמו, תוך התמודדות עם עמי הארץ שבנחלתו והמשיכה לעבודת אלילים. אמנם, פעם בכמה זמן קם שופט, שמשמש במידה מסוימת כמעין "שפט אשר יהיה בימים ההם" ומאחד את העם סביב עבודת ה'. אולם, גם כאשר ישנו שופט, הוא מתנהל בצורה מקומית, משמש באזור מצומצם של הארץ ומכניס בתחום שיפוטו כמה שבטים בודדים, שבטו שלו והשבטים שסביבו. השופטים אינם מתרחבים לשפיטה בנחלות השבטים המרוחקים, ובמקום זה נשארים ממוקדים באזורם שלהם. (ראו גם [סרטון של הרב ד"ר שוקי רייס](#)).

בנספחים של ספר שופטים המופיעים בסוף הספר מתוארת מציאות מתמשכת של עבודת ה' שנעשית כל אחד בדרכו: בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הֵיטֵר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה (שופטים כ"א, כה). בסיפור הראשון, הוא סיפור פסל מיכה, מתואר מצב של פולחן אישי במקום שאיננו זה אשר בחר ה'. הפסל עובר בשלב מסוים לשבט דן, שם הם עושים דין לעצמם ודואגים לעצמם למוקד פולחני משלהם, כראות עיניהם. גם בסיפור פילגש בגבעה ניתן לראות את ההפרדה. יסודו של הסיפור בתהליך של הפרדה משפטית של כל עיר ושבט לעצמו: אנשי הגבעה קובעים משפט לעצמם, ומתמודדים עם זרים על פי דיניהם, מה שמוביל למעשה המחריד של הפילגש. גם בהמשך הסיפור אנשי בנימין מבקשים לטפל בפושעים בעצמם, בדרכם, ולא להכפיף את אנשיהם למשפט לאומי אותו מנסה פינחס ליצור. את המאמץ של פינחס ליצור משפט לאומי אחד לכולם ניתן לראות גם בחריפות שבה מתייחסים בני ישראל לסירוב של אנשי יבש גלעד להצטרף להתאספות כנגד בנימין: **כִּי הִשְׁבֹּעָה הַגְּדוּלָה הַיְתֵרָה לְאֲשֶׁר לֹא עָלָה אֵל ה' הַמִּצֵּפָה לְאֹמֶר מוֹת יוֹמֵת**. (שופטים כ"א, ה)

ספר שמואל מתחיל בתהליך של פירוק והרכבת רעיון ריכוז מקום עבודת ה'. תחילתו של הספר בתקופה נדירה בה 'השופט' הישראלי, עלי, הוא גם כהן גדול בשילה, ובכך יש שילוב של המקום אשר יבחר ה' יחד עם השופט אשר יהיה בימים ההם. אמנם, העם לא מוכן לכך רוחנית, ולא מתחבר באופן מא למשכן. גם הכהנים במקום, בניו של עלי, מרחיקים את העם מהעבודה ומהמקום מרוב שליטה בכללי הטקס. על ידי גלות הארון וכניסתו של שמואל לתמונה, חוזרים ישראל לעבודת ה' המקורית ומתחברים אליה, גם אם היא לא נעשית במקום אחד.

בתקופת שמואל אנו שומעים על במות כחלק יומיומי מדרך הנהגתו של שמואל, שעובר מעיר לעיר וזוכה שם זבחים. הוא אמנם משמר מנהג ודין אחידים בתפקידו כשופט העם, אבל איננו מגביל אותם לעבודה במקום אחד שבו בוחר ה': **וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהִגְלָל וְהִמְצִיף וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַמְּקוֹמוֹת הָאֵלֹהִים. וְתִשְׁבְּתוּ הַרְמָתָה כִּי שָׁם בֵּיתוֹ וְשָׁם שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל וַיְכַן שָׁם מִזְבֵּחַ לֵה' (שמואל א' ז', טז); וְהִנֵּה שְׂמוּאֵל יֵצֵא לְקִרְאָתָם לְעֹלוֹת הַבָּמֹה. (שמואל א' ט, יד) (ראו גם [סרטון מאת הרבנית שני טרגין](#)).**

שאלה למחשבה

במה יכולה ההגבלה למקום אחד דוקא לפגוע בקשר בין העם לעבודת ה'? כיצד פעילותו של שמואל מועילה להשבת העם אל ה'?

אלא שדרך זו לא ראויה להשתמר לזמן רב, והעם מתחיל לחפש שוב את האחידות והאחדות. בשלב הזה נכנסת לתמונה גם המלוכה - החלפת השלטון המעורער והמתחלף של השופטים, כל פעם משבט אחר - במלך שיאחד את העם ויגבש לו חוק ומשפט אחידים. יחד עם איחוד החוק והמשפט המדיניים, בתקופתו של דוד עולה שאלת האחדות הדתית מתוך רצונו של דוד לבנות בית קבע לה'. האם כעת באה העת לאיחוד החוק הדתי, וקביעת מקום אחד שבו יבחר ה' ורק אליו יעלו ישראל לקורבנות? דרך דברי דוד ותיאור האירוע, עולה למפרע האפשרות שלמעשה עד כה לא באמת היה זה זמן נכון לקביעת מקום אחד אשר בו יבחר ה', שכן לא הביסו ישראל את כל אויביהם, וה' לא הניח להם מהם. הנביא בפסוקים

משתמש בהדגשה באותו הביטוי שמתאר משה כתנאי לקביעת המקום האחד: וַעֲבַדְתֶּם אֶת הַיְיָ וְיִשְׁבְּתֶם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לְכֶם מִפְּלֵ אֲבוֹתֵיכֶם מִסְּבִיב וְיִשְׁבְּתֶם בְּטַח (דברים י"ב, י). וַיְהִי כִּי יָשָׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וְהֵנִיחַ לוֹ מִסְּבִיב מִפְּלֵ אֲבוֹיו. (שמואל ב ז', א).

רק כעת, לאחר שהמליכו ישראל מלך שגם כבש והרחיק מעליו את כל איומי הגויים שמסביב, ולאחר שהעם יושב לבטח ובשלווה תחת שלטון אחד - אולי זהו הזמן לקבוע מקום אחד של קבע לעבודת ה'. (ראו גם [דברי'ם](#)).

אמנם ה' מעבד את בניית המקדש לדורו של שלמה, אך מרגע בניית מקדש הקבע לעבודת ה', והעלאת הארון ומזבח הנחשת אליו, נדרשים ישראל לעזוב את הבמות ובמקומן לשמר את "המקום אשר יבחר ה'" ורק אליו להביא את עולותיהם וזבחייהם. ואכן, מהרגע שבונה שלמה את המקדש, הפסוקים עוברים לתאר את הבמות באופן שלילי: וַיֵּאָהֵב שְׁלֹמֹה אֶת ה' לְלָקֵת בְּחָקוֹת דָּוִד אָבוֹי רַק בְּבָמוֹת הוּא מִזִּבְחַ וּמִקְטִיר (מלכים א ג', ג) למרות הקשר בין איסור הבמות להקמת המקדש, שלמה בעצמו לא מתעקש על כך. הוא אמנם בונה מקדש לשכינת ה', אבל איננו מנסה לחבר אליו את האחידות החוקית והדתית. במקום זאת הוא מאפשר, ואף משתתף, בעבודת ה' חופשית ובמנהגים שבטיים של פולחן בבמות. תרבות זו כנראה הייתה חלק ממה שאפשר מאוחר יותר לירבעם בן נבט, המלך הראשון של ממלכת ישראל המפוצלת, להפנות את העם לעבודת ה' בבמות הגדולות שיצר על יד העגלים בבית אל ובדן. התפיסה כי המקדש הוא מקום בלעדי לעבודת ה' לא הונחלה לעם בימיו של שלמה, ובוודאי לא השתרשה מספיק בכדי למנוע מהם לקבל את האפשרות לעבוד את ה' במנותק מירושלים, וגם לא מנעה את עבודתו בשני מקומות שונים במקום לרכז אותה במקום אחד.

גם בממלכת יהודה התקשו המלכים להיפרד מהבמות. לאורך כל תקופת המקדש כמעט, מדגיש ספר מלכים שוב ושוב שמלכי יהודה - גם הטובים שבהם - הותירו את עבודת הבמות על כנה, ולא פעלו לריכוז עבודת ה' למקום המקדש: רַק הַבָּמוֹת לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזִּבְחֵי וּמִקְטָרִים בְּבָמוֹת (מלכים ב י"ב, ד; מלכים ב י"ז, ד ועוד). (ראו גם [סרטון מאת הרב אורי שרקי ופוסט מאת הרב משה כהן](#)).

להגנתם יאמר, כי שינוי כזה היה מאתגר וקשה לעיכול הן עבור המלכים והן עבור העם. הרי כפי שראינו - לא היה לפני כן אף פרק זמן משמעותי בו עמד רק מקום אחד לעבודת ה', ובוודאי לא הייתה תקופה מרכזית בה דרכי העבודה רוכזו על ידי שופט/כהן אחד במקום אחד. עבור העם העובד בבמות, זוהי עבודת ה' הישירה ביותר. הם רואים את עצמם, ניתן לומר שאפילו בצדק, כעובדי ה' באופן הטוב ביותר. דווקא ניסיון לבטל את הבמות עשוי להיתקל בהתנגדות חריפה, כיוון שהם רואים בכך מהלך המונע מהם את דרך העבודה אליה התרגלו.

אחר כל זאת, מגיע לבסוף חזקיהו, כשלוש מאות שנה לאחר הקמת המקדש, ופועל לראשונה להסיר את הבמות. הוא הסיר את הבמות וְשָׁבַר אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְכָרַת אֶת הָאֲשֵׁרָה וְכָרַת אֶת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה בְּיַד הַיָּמִים הַהֵמָּה הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִקְטָרִים לוֹ וַיִּקְרָא לוֹ נְחֹשֶׁת. בַּה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּטַח וְאֶחָדֵי לֹא הָיָה כְּמוֹדוֹ בְּכָל מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו. (מלכים ב י"ח, ד-ה). לאור ההיסטוריה שהזכרנו, אין להתפלא שחזקיהו נתקל בתגובה מורכבת של העם למעשה הזה. אמנם הכתוב לא מספר לנו מפורשות על תגובת העם, אבל אנו לומדים עליה דרך דבריו של רבשקה, העומד ונאם לכל העם אשר בירושלים במטרה להחליש את רוחם. בדבריו מזכיר רבשקה את הסרת הבמות כראיה דווקא לרעת חזקיהו: וְכִי תֹאמְרוּן אֵלֵי אֵל ה' אֱלֹהֵינוּ בְּטַחְנוּ הֲלוֹא הוּא אֲשֶׁר חָזְקִינוּ אֶת בְּמֹתָיו וְאֶת מִזְבְּחֹתָיו וַיֹּאמֶר לַיהוָה וַלִירוּשָׁלַם לְפָנֵי הַמִּזְבֵּחַ הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּוּ בִירוּשָׁלַם (מלכים ב י"ח, כב). חזקיהו מתואר בפי רבשקה ככזה שפגע בעבודת ה' במעשיו וגרם לחרון אף אלוהי שהביא עליהם את אשור. העם ששומע את רבשקה אמנם לא מגיב, אבל ברור כי רבשקה נגע בחששות שהיו קיימים בליבם.

גם אם הצליח חזקיהו להחזיק את העם, הרסן השתחרר מיד במותו, ובנו מנשה משיב את עבודת הבמות ואף מוסיף עליה בדרכי פולחן חדשים ונוספים לה' (ולאוהים אחרים). בכך משקף מנשה את המחשבה העמוקה שקיננה בלב רבים מהעם, שרצו בהשבת הבמות ועדיין ראו בה הדרך הנכונה יותר לעבודת ה'.

שאלה למחשבה

כדי להבין את העם, נסו לדמיין מצב שבו פוסקת הרבנות שיש לבטל את כל בתי הכנסיות ואת כל נוסחי העדות השונות לטובת תפילה רק בהר הבית, ורק בנוסח אחד שהם יקבעו. כיצד הייתם מגיבים? כיצד היו תופסים זאת במגוון העדות השונות שהנוסח שלהם לא נבחר כנוסח אחיד?

עבודת ה' או עבודת אלילים?

רובד נוסף להתנגדות משה בספר דברים לעבודת ה' במות, כל אחד כראות עיניו, מיוחס לדמיון שבין עבודת ה' כזו לבין עבודת אלוהים אחרים.

תיאור הבמות מתחבר עם הביטוי השגור "על כל גבעה גבהה ותחת כל עץ רענן" - אותו ביטוי שפותח את מצוות המקום אשר יבחר ה', כמנהגם של הגויים לקטר על כל גבעה רמה ותחת כל עץ רענן. על מנהג זה בדיוק אומר משה לא תעשון כן לה' אלהיכם (דברים י"ב, ה), ומתוך דרישה זו מפרט את חשיבות ריכוז העבודה דווקא במקום אחד בו יבחר ה'. גם בסיכום דבריו, מסיים משה את הפרשה באזהרה שלא לעשות כמעשה הגויים, ואף לא לייבא מהם מנהגים פולחניים לשימוש בעבודת ה': השמר לך פן תנקש אחריהם אחרי השמדם מפניך ופן תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גם אני. לא תעשה כן לה' אלהיך (דברים י"ב, ל-לא).

המטרה הראשונית היא בוודאי הרחקת העם מהעתקת מעשים מן הגויים, שאינם רצויים לפני ה'. אלא שייתכן שחלק מן העניין הוא העברת המסר שעבודת ה' בדרך המתאימה בעיניים אישיות ולא לאומיות, קרובה יותר מדי להיות עבודת אל אחר. ולא רק זה, היא יכולה להביא את האדם הפרטי לתחושה של חירות שתביא אותו גם לאפשר במות של עבודה זרה בתוך אותו מקום. כך אכן מסופר על שלמה המלך עצמו, שמעבר לבמות לעבודת ה' בהן דבק, בנה לקראת סוף ימיו גם במות לאלוהי מואב ועמון בהר הצופה על ירושלים, בהשפעת נשותיו הרבות מעמים זרים. (ראו [פוסט מאת הרב משה כהן](#)).

נראה שחשוב היה למשה לא רק שהעם לא יעתיק את המזבחות של העבודה הזרה, אלא גם שהעם לא ייקח את אותם בתיים ומזבחות שנבנו לעבודת אלילים, וישתמש בהם לעבודת ה'. לכן משה פותח את הציווי של הפרשה דווקא בנתיצת ושבירת כל בתי העבודה הזרה של הגויים: ונתצתם את מזבחתם ושבחתם את מצבתם ואת אשוריהם תשרפון באש ופסילי אלהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא (דברים י"ב, ג).

הדהוד של חשש זה ניתן לראות בסיפור העמים שהביא מלך אשור לשבת בשומרון אחרי חורבן ממלכת ישראל וגלות תושביה. גם בשומרון, למרות בניית העגלים, מתואר כמה פעמים כי היו במות נפרדות בשומרון - לה: ... ועל כל בתי הבמות אשר בערי שומרון (מלכים א' י"ג, לב). כאשר מגיעים לכאן גולים מארצות אחרות על ידי מלך אשור, הם ממהרים ללמוד את משפט אלוהי ישראל ואת חוקיו כדי לקיימם ולשבת בטח בארץ ה'. אך יחד עם זאת, מתואר כי המשיכו לעבוד גם את אלוהיהם. ולא סתם - הם השתמשו באותן במות ששימשו לעבודת ה' בשומרון, כדי לשים בהם את פסיליהם שלהם: ויהיו עששים גוי אלהיו ויניחו בבית הבמות אשר עשו השומרנים גוי גוי בעריהם אשר הם ישבים שם (י"ז, כט). באופן זה, ממחיש הנביא את הדמיון שבין אותן במות שומרון לעבודת אלילים. אמנם נעשו הבמות הללו כדי לעבוד בהן את ה', אבל בקלות ובלי למצמץ, הופכים אותן עמים אחרים לבתי עבודה זרה, ואינם רואים הבדל משמעותי בין אלוהיהם שלהם לה' אלוהי ישראל.

בתקופת אחז, אביו של חזקיהו, ניכרת ביתר שאת הנהירה אחר מנהגי הפולחן האליליים של הגויים מסביב, והיא באה לידי ביטוי במזבח שבונה אחז כהנתק מדויק למזבח אלוהי ארם בדמשק. בפשט הפסוקים, נראה כי אחז התכוון שהמזבח ישמש כמזבח ה' שבמקדש, ורק יחליף וישרג' את מזבח הנחושת של משה למזבח מפואר. נראה שאחז מנסה לחקות את הדרך שבה עובדים הגויים האלה את אלוהיהם מבלי להחליף את העבודה עצמה, אלא שהנביא רואה בזה חורבן לבית ה', ולא בניין.

ייתכן שחציית הגבול הזו, שהביאה לשינוי משמעותי בתוך בית המקדש, ואף לביטול קרבן התמיד של מזבח הנחושת של משה, היא שעוררה את חזקיהו למעשה ההופכי של ביטול כל במות העם, שנבנות בדומה לבתי האלילות. דווקא מעשה זה של אביו דוחף את חזקיהו לבצע את המהפכה הדתית ולרכז סוף סוף את עבודת ה' למקום אחד.

סיכום

רעיון מקום הפולחן המרכזי לעבודת ה' מופיע לראשונה כבר בציווי משה לעם בספר דברים, אבל למעשה לא מומש מעולם. לפי הנחיית משה, יישום העבודה במקום אחד, המקדש, נועד להתחיל רק אחרי כניסה לארץ ושיבה בה לבטח, אבל למעשה זה מעולם לא קרה. לאורך כל התקופה שישראל יושבים בארץ, החל מימי יהושע, ועד חורבן בית המקדש השני, ישנה רק תקופה אחת בה יש עבודה ריכוזית כזאת - ימיו של המלך חזקיהו. לאורך כל תקופת ישיבת העם בארץ הם עובדים את ה' בבמות המפוזרות ברחבי נחלותיהם, ולכן תהליך הפרידה מהן שעושה חזקיהו למעשה לא נוחל הצלחה, והעם חוזר לעבודת הבמות מיד בימיו של בנו, המלך מנשה.

להרחבה

[עבודת ה' בבמות - לכתחילה?](#) - שיעור מאת הרב יצחק לוי

[למה צריך בית מקדש?](#) - שיעור מאת ד"ר ברוך אלסטר

[מקומות הקרבה לה' בספר דברים](#) - הרב ד"ר יואל בן נון

[המהפכה הדתית של חזקיהו: הסרת הבמות לאור הממצאים הארכיאולוגיים](#) - הרב ד"ר יואל בן נון

[מבוא לירושלים בימי דוד \(ג\) - הזיקה בין מלכות למקדש ובין בחירת מלכות בית דוד לירושלים](#) - מאמר מאת

הרב יצחק לוי

[איש כל הישר בעיניו](#) - מאמר מאת הרב תמיר גרנות

[מטרת הקמת המזבח בגלילות הירדן](#) - שיעור מאת הרב מנשה וינר